

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาค้นคว้าจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษา โดยเสนอเนื้อหาสาระ ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดเกี่ยวกับประชาคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
4. สภาพทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาคมถือเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การวางแผนตรงกับความต้องการของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง การนำเสนอซึ่งความคิดการมีส่วนร่วมในการวางแผน จึงถือเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้แตกต่างกันแต่ก็มีความสอดคล้องบางประการดังนี้

วิโรจน์ รอดวงษ์ (2544 : 46) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำและสร้างโอกาสให้ประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายๆเรื่องแล้วแต่กรณี การมีส่วนร่วมของประชาชนอาจตีกรอบได้แตกต่างกัน เดิมรัฐ

มักจะมองในแง่ของการร่วมสมทบแรงงาน วัสดุ เงิน ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมกันทำงาน หรืออาจมองในแง่ของการเน้นการมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำงาน และร่วมกันบำรุงรักษามากกว่าการร่วมสมทบเงินหรือแรงงาน

สุภาพ ศรีเมือง (2544 : 12) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆอันมีผลกระทบถึงตน

คารม คำพิทุรย์ (2545 : 15) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน ซึ่งผลที่เกี่ยวข้องกับประชาชนได้เร้าใจให้เกิดการกระทำที่มีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุผลในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง กับทั้งที่ทำให้เกิดความรู้อันมีผลกระทบบรรลุร่วมกัน

ภักจิริยา ปกป้อง (2546 : 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงสถานการณ์ของเขาว่า เขาควรกระทำอย่างไรบ้างเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายใต้การกำหนด และการดำเนินการของประชาชนเองทั้งนี้เกี่ยวข้องกับการเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนตัดสินใจดำเนินการ และการติดตามประเมินผล การมีส่วนร่วมอาจเป็นการเข้าร่วมโดยตรงด้วยตนเอง หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเข้าร่วม โดยผู้เข้าร่วมอาจอยู่ในฐานะผู้กระทำ (Actors) หรืออาจอยู่ในฐานะผู้ได้รับประโยชน์ (Benefit) ใดๆก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่อไปนี้

1.1 ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และความต้องการของชุมชน
1.2 ร่วมคิดร่วมสร้างรูปแบบการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหา และสนองความต้องการ

1.3 ร่วมกำหนดทิศทาง แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม

1.4 ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ

ส่วนรวม

1.5 ร่วมบริหารงาน ร่วมพัฒนาทั้งสติปัญญา แรงงาน และทุน ตามขีดความสามารถ รวมทั้งการติดตามประเมินผล และซ่อมบำรุงที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมนั้น

วาสนา ถิ่นขาม (2548 : 26) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกัน โดยเริ่มที่แต่ละคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกิจกรรมเหล่านั้น สัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของประชาชน เป็นปัญหาที่เห็นพ้องต้องกันว่าเกิดขึ้นภายในชุมชนจนก่อให้เกิดเป็นกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน โดยกิจกรรมหรือโครงการนั้นเกิดจาก

การกระทำโดยบุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่กระทำผ่านองค์กร องค์กรจึงเปรียบเสมือนตัวนำสู่ การเปลี่ยนแปลง ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนได้

พัชรินทร์ สิริสุนทร (2549 : 33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การแลกเปลี่ยนความรู้ ทักษะ ทักษะ ความต้องการ และวัฒนธรรมการพัฒนาของผู้แสดงทาง สังคม(Social Actors) ทุกภาคส่วน เพื่อมีส่วนร่วมในอำนาจของการตัดสินใจ และรับ ประโยชน์จากการพัฒนา

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550 : 25) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ ประชาชนได้ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรก ในการค้นหาปัญหา ตระหนัก ถึงปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา มีส่วนร่วมในการลงทุนในส่วนของ สิ้นทรัพย์ แรงงาน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมถึงการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล การปฏิบัติงาน

สรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ กระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขององค์กร โดยมีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ปรึกษาหารือร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกัน รับผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการประเมินผลการ ดำเนินงานร่วมกัน เป็นต้น

2. หลักการมีส่วนร่วม

คุษฎี आयวัฒน์, ชีรนันท์ ทีทา และเยาวนุช แซ่ตั้ง (2535 : 7) ได้สรุปการมี ส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตั้งแต่ กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยที่การเข้ามามีส่วนร่วมอาจจะเข้าใน ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งรายบุคคลกลุ่มหรือองค์กร ซึ่งมี ความคิดเห็นสอดคล้องกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

อนุชัย บุรณะประเสริฐกุล (2545 : 24) แนวทางในการมีส่วนร่วมของ ประชาชน มีแนวคิดพื้นฐาน 3 ประการ คือ

2.1 ให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการพัฒนา โดยได้แสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด ร่วมสละทรัพย์ วัสดุ แรงกายและเวลา

2.2 เป้าหมายของกิจกรรมการพัฒนา คือ การพัฒนาขีดความสามารถเพื่อ พึ่งพาและพัฒนาตนเอง มิใช่พึ่งพารัฐหรือพึ่งพาองค์กรพัฒนาภายนอก

2.3 กระบวนการพัฒนาชีวิตหลักล่างขึ้นบน ซึ่งต้องถือชาวบ้านเป็นหลักในการแก้ปัญหา กิจกรรมพัฒนาจะเริ่มจากชุมชน

สุคตาวรรณ มีบัว (2547 : 40) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันทำกิจกรรมหรือการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางที่ต้องการ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมกลุ่มในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอน โดยร่วมคิดหาแนวทางวิธีการในการดำเนินงาน ร่วมดำเนินการร่วมในการกำหนดเปลี่ยนแปลง การร่วมในการตัดสินใจ และร่วมติดตามการดำเนินงานในกิจกรรมที่ทำร่วมกันรวมทั้งรับประโยชน์จากกิจกรรมนั้นด้วย

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 26) ได้สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนขององค์การบริหารส่วนตำบลในทุกขั้นตอน และการมีส่วนร่วมโดยอ้อมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมผ่านตัวแทนของประชาชนนั้นคือ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่บริหารงานในกิจกรรมแทนตนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม การเปิดโอกาสและเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้มีหน้าที่ในการวางแผนจะละเลยมิได้

สรุป หลักการมีส่วนร่วม ควรเริ่มต้นตั้งแต่ การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาของประชาชน การมีส่วนร่วมในการหาวิธีการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม และการมีส่วนร่วมในการติดตามผล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมควรเริ่มจากระดับล่างสู่ระดับบน มีการกระทำผ่านตัวกลาง คือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำในภาคประชาชนของตำบลในการเป็นสื่อกลางที่ดี ที่จะส่งเสริมและเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

3. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

ในการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยให้บุคคลหรือสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จะต้องมียุทธวิธีและขั้นตอนดังต่อไปนี้

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2530 : 29) กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

3.1 ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตรวจความต้องการของชุมชน

3.2 ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3.3 ร่วมวางแผน นโยบาย หรือแผนงาน หรือ โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน

3.4 ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

3.5 ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.6 ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

3.7 ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

3.8 ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้ง โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 28) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วม ในการริเริ่ม โครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมใน ขั้นตอนวางแผน โครงการ เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการกำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วม ในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามา มีส่วนทำประโยชน์ให้แก่โครงการ การมีส่วนร่วมในการออกทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และ แรงงานหรือโดยการบริหารงาน และการประสานงาน ตลอดจนการขอความช่วยเหลือจาก ภายนอก เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วม ในการรับผลที่เกิดโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากโครงการหรือมีส่วนในการ รับผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งผลประโยชน์หรือผลเสียนี้อาจเป็นด้านวัตถุหรือ ด้านจิตใจที่มีผลต่อสังคมหรือบุคคลก็ได้

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วม ในขั้นการประเมินผลโครงการพัฒนา เป็นขั้นที่ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่า โครงการพัฒนาที่พวกเขาดำเนินการนั้นบรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อ หรือมีการ ประเมินผลเป็นระยะ ๆ หรืออาจจะเป็นการประเมินผลในภาพรวมทั้งหมดของโครงการก็ได้

4. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

อังคณา วงษ์นอก (2547 : 29) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการวางแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ออกเป็น 5 รูปแบบ คือ

- 4.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและความต้องการ
- 4.2 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน/โครงการ
- 4.3 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบเนื้อหาของแผน
- 4.4 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบว่ามีการนำไปจัดทำข้อบังคับ

งบประมาณรายจ่าย

- 4.5 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ติดตาม และประเมินผล

5. สรุป

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำมาบูรณาการ โดยใช้ กรอบแนวคิดของอังคณา วงษ์นอก (2547 : 29) เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

5.1 ด้านการรวบรวมปัญหาความต้องการ หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการเข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาปัญหา/ความต้องการของหมู่บ้าน และประชาคมเข้าร่วมประชุมเพื่อสำรวจปัญหา/ความต้องการของหมู่บ้าน เป็นต้น

5.2 ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสาเหตุของปัญหา หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการตัดสินใจเลือกปัญหา ค้นหาสาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตลอดจนหาวิธีการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน เป็นต้น

5.3 ด้านการกำหนดโครงการหรือกิจกรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนา กำหนดรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นต้น

5.4 ด้านการเข้าร่วมปฏิบัติ หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาคมในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของ อบต. ร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ในการจัดทำแผนพัฒนา เป็นต้น

5.5 ด้านการติดตามประเมินผล หมายถึง การที่ประชาคมมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น กำหนดหลักเกณฑ์ในการติดตามประเมินผล เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับประชาคม

1. ความหมายของประชาคม

ประเวศ วะสี (2534 : 4) ให้คำอธิบายของประชาคม หมายถึง การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกันและมีความเชื่อร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกันหรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพมีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่างและมีการจัดระบบกลุ่ม

ธีรยุทธ บุญมี (2541 : 5) ให้คำอธิบายของประชาคม คือ การแก้ปัญหาพื้นฐานทางสังคมนั้น ควรให้ความสำคัญกับพลังที่สามหรือพลังของสังคม หากแม้ว่าสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน ชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันทางสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เป็นพื้นฐานก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ สังคมที่เข้มแข็งในความหมายของ ธีรยุทธ บุญมี นั้น จะเน้นลักษณะที่กระจัดกระจาย (Diffuse) พลังทางสังคมที่มาจากทุกส่วน ทุกวิชาชีพ ทุกระดับ ทุกรายได้ ทุกภูมิภาค

ของประเทศ ซึ่งโดยในระบอบนี้จะมีแตกต่างจากแนวคิดประชาชนเป็นส่วนใหญ่ หรืออำนาจของประชาชน ดังเช่นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในอดีตอย่างมาก

กรมการปกครอง (2542 : 79) ประชาคม หมายถึง สภาพของสังคมที่มีองค์ประกอบอันหลากหลายที่มีฐานมาจากประชาชนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นกลุ่มองค์กรชุมชน สมาคม ซึ่งล้วนแต่มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนโดยอาศัยองค์กร กลไก กระบวนการ และกิจกรรมอันหลากหลายที่ประชาชนจัดขึ้นและด้วยความหลากหลายขององค์กรนี้ จึงเป็นเสมือนสังคมของประชาสังคมว่าควรจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบหลักคือความหลากหลาย การถ่วงดุล มีการประสานเชื่อมต่อ (ตามความสมัครใจ) มีความสมัครใจ

กองราชการส่วนตำบล (2544 : 12) ประชาคม หมายถึง กลุ่มตัวแทนหรือตัวแทนของประชาคมที่ได้มีการคัดเลือกจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้กระทำการใดๆ แทนประชาชนเขตนั้นๆ

ดังนั้น ประชาคม หมายถึง กลุ่มตัวแทนของประชาชนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่เกิดจากการคัดเลือกจากประชาชน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มีวัตถุประสงค์เดียวกัน มีแนวทางการทำงานร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน มีความรักความผูกพันและมีการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น

2. องค์ประกอบและบทบาทของประชาคม

2.1 องค์ประกอบของประชาคม

ชัยยุทธ รัตนปทุมวรณ (2544 : 19 – 20) กล่าวว่าองค์ประกอบของประชาคมที่สำคัญมีดังนี้

2.1.1 มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน กลุ่มประชาคมจะต้องมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน รู้และเข้าใจร่วมกันถึงทิศทางข้างหน้าที่จะไปด้วยกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน หากมิเช่นนั้นแล้วประชาสังคมจะไม่มีพลัง ขาดไว้ซึ่งทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน

2.1.2 การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง การมีส่วนร่วมของคนทุกคนทุกฝ่าย ย่อมเป็นเงื่อนไขให้เกิดการเรียนรู้ ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติเพื่อผลักดันการเปลี่ยนแปลงที่จำเป็นร่วมกัน

2.1.3 ความเป็นธรรมชาติที่มีใช้การแต่งตั้ง จัดตั้ง ด้วยความเป็นองค์กรของสังคมที่อยู่นอกเหนือจากการควบคุมของอำนาจรัฐ ประชาคมจึงต้องเกิดขึ้นบนเงื่อนไขของความสำนึกที่จะดำเนินกิจกรรมร่วมกันบนพื้นฐานของการเติบโตอย่างธรรมชาติ การจัดตั้งหรือแต่งตั้ง โดยอำนาจรัฐยอมทำให้้องค์กรและการดำเนินกิจกรรมขาดอิสระ ในที่สุดจะขาดความยั่งยืนต่อเนื่องหรือกล่าวอีกด้านหนึ่งการเกิดและการเจริญเติบโตอย่าง เป็นธรรมชาติย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าระดับแห่งจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (Civic Consciousness) จะแสดงศักยภาพในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันที่ซับซ้อนของชุมชนหรือท้องถิ่นได้มากน้อยเพียงใด

2.1.4 มีความรัก ความเอื้ออาทร สมานฉันท์ การรวมกลุ่มของประชาคมบนพื้นฐานที่หลากหลายนั้นจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคี ความรักสมานฉันท์จะเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการร่วมมืออย่างมีพลัง

2.1.5 มุ่งองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ประชาคมจะต้องสร้างและสะสมองค์ความรู้ที่สามารถปรับใช้และเรียนรู้เพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา และที่สำคัญกลุ่มประชาคมจะต้องมีศักยภาพและความสามารถพอที่จะแสวงหาความรู้

2.1.6 มีการเรียนรู้ จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม จะช่วยให้เกิดพลัง “เกิดปัญญาหมู่” “เกิดใจหมู่” การก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันจำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีการบรรยายหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของ แต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่ม ซึ่งจะต้องมีการคิดร่วมกัน

2.1.7 มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีเครือข่ายความร่วมมือ การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้สังคมเติบโตขยายตัวอย่างมั่นคง การสื่อสารจะไม่เป็นการสั่งการในแนวดิ่ง แต่จะเป็นการสื่อสารในแนวราบ ดังนั้นการคิดค้นรูปแบบการสื่อสารและการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ นับเป็นสิ่งสำคัญต่อประชาชนอย่างยิ่ง

2.1.8 มีระบบการจัดการที่ดีมีคุณภาพ จุดอ่อนของภาคสังคม คือ ความสามารถในการจัดการ การเติบโตของภาคธุรกิจที่มีความเข้มแข็ง มีพลังก็เพราะมีระบบการจัดการที่ดี ดังนั้น การสร้างประชาสังคมจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของการจัดการที่ดี การจัดการที่ดีทั้งองค์กรระบบ และประสิทธิภาพของทั้งคนและทั้งองค์กร

2.2 บทบาทของประชาคม

กองราชการส่วนตำบล (2543 : 20-22) ประชาคมตามแนวคิดของกรมการปกครอง ได้กำหนดองค์ประกอบและบทบาทของประชาคม ไว้ดังนี้

2.2.1 ประชาคมหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในหมู่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน 3 คน และตัวแทนฝ่ายกลุ่มประชาชน ได้แก่ ผู้แทนกลุ่มอาชีพ ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรก้าวหน้า ปราชญ์หมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่มแม่บ้าน พระที่ชาวบ้านศรัทธา ครูโรงเรียนในหมู่บ้าน 1 คน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน(อสม.) อาสาพัฒนาชุมชน อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ สมาชิก อปพร. สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด(ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน) ผู้แทนธุรกิจที่อยู่ในหมู่บ้าน องค์การพัฒนาเอกชน ผู้แทนเครือข่ายการเงินของชุมชน (ถ้ามี) ฯลฯ รวมแล้วมีจำนวน 5-10 % ของจำนวนประชากรในหมู่บ้าน โดยมีการเลือกประธาน และเลขานุการประชาคมหมู่บ้านอย่างละ 1 ตำแหน่ง จากผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาชน และได้กำหนดบทบาทประชาคมหมู่บ้านไว้ดังนี้

- 1) กำหนดปัญหาแนวทางแก้ไขและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านเพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ
- 2) เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงาน องค์การบริหารส่วนตำบลและอำเภอ
- 3) ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และรายงานให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่
- 4) นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคม
- 5) เป็นเวทีให้ความเห็นกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญ

6) คัดเลือกผู้แทนประชาคมไปร่วมเป็นประชาคมตำบล

2.2.2 ประชาคมตำบล ประกอบด้วย ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนของประชาคมหมู่บ้านละ 10 % แต่ไม่น้อยกว่า 7 คน ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้แทนฝ่ายกลุ่มประชาคมหมู่บ้าน คัดเลือกโดยให้มีประธานและเลขานุการประชาคมตำบลอย่างละ 1 ตำแหน่ง เลือกจากผู้นำฝ่ายกลุ่มประชาชนกำหนดให้มีบทบาทดังนี้

- 1) วิเคราะห์ปัญหาในภาพรวมของตำบลและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเพื่อเสนอในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและแผนพัฒนาอำเภอ
- 2) เป็นองค์กรตรวจสอบการดำเนินงานตามโครงการและรายงานอำเภอทราบ
- 3) ทำหน้าที่คอยตรวจสอบปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลและรายงานให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเพื่อแก้ไขได้ทันที่
- 4) นำปัญหาในหมู่บ้านไปหารือในที่ประชุมประชาคมตำบล
สรุปได้ว่า องค์ประกอบของประชาคม ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น การที่ประชาชนมีวิถีทัศน์ร่วมกัน การมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ความเป็นธรรมชาติที่มีใช้ การแต่งตั้ง มีความรักความเอื้ออาทรสามานฉันท์ มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือทำกิจกรรมร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการจัดการที่ดีมีคุณภาพ เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

1. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผน

1.1 ความหมายของการวางแผน

อนันต์ เกตุวงศ์ (2534 : 1) ได้กล่าวว่า การวางแผน (Planning) มาจากคำภาษาละตินว่า แพลนัม ซึ่งหมายถึง พื้นี่ราบ (Flat surface) และได้นำมาใช้ในภาษาอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 17 โดยพจนานุกรมออกฟอร์ด (Oxford Dictionary) ตามความหมายของพื้นราบ หมายถึง การกำหนดแบบฟอร์มในทางราบ เช่น แผนที่และแบบพิมพ์เขียว (Blueprint) ของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

ธงชัย สันติวงษ์ (2536 : 52) ให้ความหมายของการวางแผน คือ กระบวนการซึ่งบุคคลหรือองค์กรทำการตัดสินใจไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับงานบางอย่างที่จะกระทำในอนาคตกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่เป็นชุดกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน

พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2541 : 37) การวางแผน หมายถึง กระบวนการ กำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal) ที่ต้องการบรรลุในช่วงเวลาข้างหน้ารวมทั้งกำหนดแนวทางหรือวิธีการที่จะต้องกระทำเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้โดยทั่วไป ซึ่งจะเป็นการตอบคำถามว่าจะทำอะไร (What) ใครเป็นผู้กระทำ (Why) ใครบ้างเป็นผู้กระทำ (Who) จะกระทำเมื่อใด (When) จะกระทำที่ไหน (Where) และกระทำอย่างไร (How) ส่วนคำถามที่ถามว่าทำไมจึงต้องทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (Why) เป็นคำถามที่ต้องตอบภายหลังจากสิ้นสุดการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการแล้ว การวางแผนจึงเป็นจุดเชื่อมต่อกับการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (2543 : 67) ได้ให้อธิบายว่า แผนเป็นการเตรียมการและตัดสินใจในปัจจุบันเพื่อกระทำในอนาคต โดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อให้ดำเนินการตามแผนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ปิยนุช แสงวูธ (2544 : 27) กล่าวว่า การวางแผน คือ การตัดสินใจล่วงหน้าในการเลือกทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์หรือวิธีการกระทำ

สรุป การวางแผน หมายถึง การกำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคต เริ่มต้นตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตามประเมินผล ภายใต้นำคำถามที่ว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และทำเมื่อใด การวางแผนจะต้องมีการพิจารณาข้อมูลสารสนเทศตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และข้อมูลที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อมาบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

1.2 ความสำคัญของการวางแผน

1.2.1 ความสำคัญของการวางแผนที่มีต่อการบริหาร อาจสรุปได้ดังนี้ (พนม ทินกร ณ อยุธยา, 2532 : 15)

- 1) ทำให้การบริหารงานขององค์กรมีจุดหมายและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน
- 2) ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบมีกระบวนการที่แน่นอนทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 3) ทำให้เกิดการประสานการดำเนินงานและลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน

1.2.2 ความสำคัญของการวางแผนสรุปได้ว่า (อนันต์ เกตุวงศ์, 2534 :

17)

- 1) เป็นหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งทุกคนจะต้องดำเนินการหรือระบุไว้เป็นลำดับแรก จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญ
- 2) ช่วยให้ผู้บริหารป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้
- 3) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่าง ๆ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การวางแผนจะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างเหมาะสม
- 4) การใช้ทฤษฎี หลักการ เหตุผล ตลอดจนตัวเลข สถิติและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการพิจารณาจะช่วยให้แผนมีความถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น
- 5) การวางแผนเป็นเรื่องของการจัดเตรียมล่วงหน้า เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์วิธีการทำงาน ขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ จะถูกกำหนดขึ้นและมีการตัดสินใจเอาทางเลือกที่เหมาะสม
- 6) การวางแผนเป็นหลักและแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติตามแผนได้ อย่างดี สามารถทำให้การทำงานได้ผลถูกต้อง มีประสิทธิภาพและมีความเป็นไปได้สูง

1.3 กระบวนการวางแผน

กรรณก ทิพรส (2545 : 52) กล่าวถึงกระบวนการวางแผนประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1.3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ ขั้นตอนแรกที่สำคัญของการวางแผนคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ ได้แก่ การกำหนดผลลัพธ์ที่ต้องการหรือผลสำเร็จในอนาคตที่เราปรารถนา การกำหนดวัตถุประสงค์จะทำให้เราทราบว่าเราจะไปคือทางไหน

1.3.2 การกำหนดทางเลือกจากทางเลือกหลายทาง เมื่อมีการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การแล้ว ผู้บริหารควรที่จะกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทาง ซึ่งทางเลือกเหล่านั้นจะทำให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้

1.3.3 การกำหนดข้อเสนอในแต่ละทางเลือก ในขั้นตอนนี้จะต้องกำหนดข้อเสนอในแต่ละทางเลือก เพื่อเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียของทางเลือกที่สามารถปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.4 การเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด เป็นการประเมินผลทางเลือกแต่ละทาง วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ของแต่ละทางเลือก เพื่อที่จะได้ทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติงาน

1.3.5 การปรับแผน ก่อนที่จะนำแผนไปสู่การปฏิบัติผู้บริหารจะต้องทำการปรับแผนทั้งระยะยาวและระยะสั้น เพื่อให้เหมาะสมและมีความสมบูรณ์มากที่สุด

1.3.6 การปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการวางแผน หลังจากการปรับแผนแล้วก็นำไปสู่การปฏิบัติ ผู้บริหารจะต้องทำการควบคุมให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งทำการประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานตามแผน หากมีข้อบกพร่องก็ทำการทบทวนแผน ซึ่งระยะเวลาการทบทวนแผนอย่างน้อยไตรมาสละหนึ่งครั้ง

1.4 ประเภทของการวางแผน

อุทัย บุญประเสริฐ (2537 : 65) การจำแนกการวางแผนนั้นมีหลายประเภทได้แก่

1.4.1 แผนที่แบ่งด้วยระยะเวลา ตามปกติมีอยู่ 3 ประเภท คือ แผนระยะสั้น (Short-range plan) แผนระยะปานกลาง (Medium range plan) และแผนระยะยาว (Long-range plan)

1.4.2 แผนที่แบ่งตามขอบเขตของพื้นที่ ที่ครอบคลุมในการปฏิบัตินั้น เช่น แผนโลก แผนภูมิภาค แผนชาติ แผนจังหวัด แผนอำเภอ แผนเทศบาล ฯลฯ

1.4.3 แผนเชิงมหภาค-จุลภาค แผนลักษณะนี้มี 2 ประเภท คือ แผนมหภาค (Macro plan) ได้แก่ แผนชาติ แผนการศึกษา ฯลฯ และแผนจุลภาค (Micro plan) ได้แก่ แผนเฉพาะเรื่อง เฉพาะส่วน เฉพาะสถาบัน หรือเฉพาะส่วนย่อย ๆ ของระบบใหญ่

1.4.4 แผนตามระดับขององค์การ เช่น แผนระดับชาติ กระทรวง ระดับกรม

1.4.5 แผนตามสาขางานในองค์การ แบ่งประเภทของแผนตามสาขาของแต่ละองค์การหรือหน่วยงาน จะถือการแบ่งสาขางานภายในองค์การนั้นเป็นหลักสำคัญในการจัดทำแผน

1.4.6 แผนงานตามลักษณะตัวแผน แบ่งตามลักษณะตัวเนื้อหาของ
 แผนว่าปรากฏในลักษณะใด เช่น แผนลับ แผนที่เป็นข้อตกลง หรือคำสั่ง เป็นต้น

1.4.7 แผนตามโครงสร้างของระบบแผน แบ่งตามขั้นตอนโครงสร้าง
 ของระบบแผนประกอบด้วย แผน (Plan) แผนงาน (Program) โครงการ (Project) และ
 งาน (Task) หรือกิจกรรม (Activity)

1.5 ลักษณะของวางแผนที่ดี

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2548 : 7) ได้กล่าวถึงลักษณะของแผน
 ที่ดี ดังนี้

1.5.1 แผนควรมีลักษณะชี้เฉพาะมากกว่ามีลักษณะกว้างหรือกล่าว
 ทั่วไป การชี้เฉพาะถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะก่อให้เกิดความชัดเจน และ โอกาสที่จะเกิดความ
 เข้าใจผิดหรือนำไปใช้ผิด ๆ นั้นน้อยมากฉะนั้นการจัดทำแผนจะต้องมีลักษณะเฉพาะ เพื่อให้
 การดำเนินงานตามแผนเป็นไปอย่างถูกต้อง ไม่ต้องตีความกันในลักษณะต่าง ๆ

1.5.2 แผนควรจำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่รู้แล้วและสิ่งที่ยังไม่
 รู้ให้ชัดเจน ทั้งนี้เพราะการวางแผนเป็นการคาดการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต ฉะนั้นการ
 จำแนกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ไม่รู้และรู้ให้เห็นเด่นชัด จะทำให้ผู้ใช้แผนคำนึงถึงและ
 พิจารณาสິงที่ยังไม่รู้ให้รอบคอบ

1.5.3 แผนควรมีการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลและสามารถนำไปปฏิบัติ
 ได้ ถึงเรื่องนี้นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่การวางแผนจะต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การคิด
 วิเคราะห์ตามเป็นฐานในการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลและตัดสินใจเลือกแนวทาง
 ดำเนินการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้

1.5.4 แผนจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและสามารถปรับพัฒนาได้ แผนที่
 นำไปใช้จะต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ
 นอกจากนั้น การดำเนินการต่าง ๆ มักมีตัวแปรต่าง ๆ จำนวนมากที่มีผลกระทบต่อแผน
 ฉะนั้นแผนที่ดีจะต้องมีลักษณะยืดหยุ่นและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

1.5.5 แผนจะต้องได้รับการยอมรับจากกระบวนการที่เกี่ยวข้องทั้งนี้
 เนื่องจากการยอมรับจะนำมาซึ่งความตั้งใจและความร่วมมือเป็นอย่างดีในการนำแผนไป
 ปฏิบัติ ถ้าแผนที่วางนั้นได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องย่อมเป็นผลดีแก่การดำเนินงานของ
 องค์กรเป็นอย่างยิ่ง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนั้น สรุปได้ว่าการวางแผนเป็นเรื่องของการกำหนดจุดหมายในอนาคตในการที่จะให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ขององค์กร สามารถสร้างองค์กรให้มีศักยภาพ มีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา มีทิศทางที่แน่นอนและสามารถแข่งขันกับองค์กรอื่นๆ ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาซึ่งแสดงวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่น

สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (2543 : 18) กล่าวถึงความสำคัญของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย

2.1.1 เป็นเงื่อนไขตามกฎหมาย การจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะต้องดำเนินการจัดทำให้เป็นไปตามบทบัญญัติ ของกฎหมายได้แก่ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 46 และพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 อนุมาตรา (1)

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล มีดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อกำหนดสภาพการพัฒนาที่พึงประสงค์หรือเป้าหมาย การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลตามความต้องการของประชาชน
- 2) เพื่อกำหนดแผนงาน โครงการ/กิจกรรม พัฒนาและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา
- 3) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากร และงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลได้อย่างทั่วถึง เป็นธรรมและเป็นไปตามลำดับความจำเป็นเร่งด่วน

4) เพื่อเป็นเครื่องมือในการประสานการปฏิบัติกับหน่วยงานอื่น ๆ ในพื้นที่

2.1.3 ประโยชน์ของแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่

- 1) ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจน
- 2) ทำให้ องค์การบริหารส่วนตำบล มีแผนงาน โครงการ ตามความต้องการของประชาชน
- 3) ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถใช้แผนพัฒนาเป็นแนวทางในการจัดทำข้อบังคับงบประมาณ
- 4) ทำให้การพัฒนาในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานหรือส่วนราชการอื่น
- 5) ทำให้ประชาชนได้ทราบล่วงหน้าว่าองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของ องค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส

2.2 องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้แก่

2.2.1 คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่กำหนดแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ พังเมือง ปัญหาของท้องถิ่นและปริศนาหรือเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

2.2.2 คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวทางที่คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนด

การบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตามอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ ทั้งเป็นอำนาจหน้าที่ ที่อาจทำได้ พิจารณาจากมาตรา 66,67 และ 68 แห่ง พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552) ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวจะต้อง

จัดทำเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเสนอผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพิจารณาอนุมัติให้ประกาศบังคับใช้ต่อไป

2.3 การร่วมกันจัดทำแผนพัฒนา

หลังจากที่ องค์การบริหารส่วนตำบลและประชาคม ได้ร่วมกันคิด กำหนดวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ซึ่งเปรียบเสมือน ได้กำหนดแผนงาน โครงการต่างๆ ซึ่งสามารถให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมี 3 ลักษณะ คือ

2.3.1 องค์การบริหารส่วนตำบลแต่งตั้งผู้แทนชุมชน กลุ่มอาชีพ หรือกลุ่มอื่นๆ เข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล ในการพิจารณาความเหมาะสมของแผนงานและโครงการ

2.3.2 องค์การบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาส ให้ชุมชนระดับ หมู่บ้านหรือกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น ไปเสนอแผนงาน/โครงการที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของกลุ่มหรือชุมชนนั้น เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้พิจารณาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นแผนงาน/โครงการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.3.3 ประชาชนได้รับรู้ ตรวจสอบ และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงาน/โครงการขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง โดยการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นต่อ ร่างแผนพัฒนา ก่อนเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเห็นชอบ

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชนในติดตามและประเมินผล แผนพัฒนา

การนำแผนพัฒนาไปสู่การปฏิบัติ โดยเฉพาะกิจกรรม/โครงการที่ใช้งบประมาณจะต้องผ่านกระบวนการจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณ และได้รับความเห็นชอบจากสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และได้รับอนุมัติจากนายอำเภอก่อน โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วม ตรวจสอบดังนี้

2.4.1 การร่วมปฏิบัติ ให้กลุ่มต่างๆ หรือประชาชนที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าร่วมดำเนินตาม โครงการในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ให้กลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเอง เป็นต้น

2.4.2 ให้ประชาชนได้ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง โปร่งใส โดยผู้แทนชุมชนตามข้อเสนอของประชาคม ร่วมเป็นกรรมการในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการพัสดุขององค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2538

2.4.3 การติดตามประเมินผล การเปิด โอกาสให้ประชาชน ร่วมปฏิบัติงาน ทำให้ทราบความก้าวหน้าของโครงการ ปัญหา อุปสรรค ในการปฏิบัติงาน นอกจากนั้นหลังสิ้นปีงบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลควรจะได้จัดประชุมประชาคม เพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและเปิด โอกาสให้ประชาชน ได้ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจริง

2.5 ประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่น

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดประเภทของแผนพัฒนา ไว้ 2 ประเภท ดังนี้

2.5.1 แผนยุทธศาสตร์การ พัฒนา หมายความว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจและจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด และแผนพัฒนาอำเภอ

2.5.2 แผนพัฒนาสามปี หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงาน โครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่องและเป็นแผนก้าวหน้าครอบคลุมระยะเวลาสามปีโดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาสามปี จะมีความเชื่อมโยงกับการจัดทำงบประมาณประจำปีอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากการจัดทำงบประมาณในระบบมุ่งเน้นผลงาน

ดังนั้น การวางแผนพัฒนาท้องถิ่นจึงถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องจัดทำ เพื่อกำหนดจุดหมายในอนาคตโดยกำหนดกรอบการพัฒนาบนพื้นฐานของแต่ละท้องถิ่นตามความเหมาะสม โดยร่วมกับประชาชนในท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

สภาพทั่วไปองค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของท้องถิ่น

1.1 ที่ตั้ง

องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ ตั้งอยู่หมู่ที่ 15 ตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบรบือ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ ห่างจากที่ตั้งอำเภอบรบือ ประมาณ 2 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดมหาสารคาม 26 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานคร 446 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสิม อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองจิก อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยเตย อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดมหาสารคาม

องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 75.27 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 47,043 ไร่

1.2 ภูมิประเทศ

ภูมิประเทศทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ มีสภาพทางกายภาพเป็นที่ราบสูงและที่ราบลุ่มสลับกัน สภาพเป็นดินทราย พื้นที่ป่าไม่สมบูรณ์ พืชไร่ที่สำคัญคือ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวที่ปลูกเป็นพันธุ์ข้าวเหนียว ชก. 6, ข้าวหอมมะลิ 105 สำหรับการทำนาายังต้องอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติเนื่องจากระบบชลประทานไม่มี

1.3 เขตการปกครอง

องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 หมู่บ้าน รวม 1,846 ครัวเรือน ดังนี้

หมู่ที่ 2	บ้านซำแฮค	จำนวน 118	ครัวเรือน
หมู่ที่ 3	บ้านโคกกลาง	จำนวน 153	ครัวเรือน
หมู่ที่ 4	บ้านหนองแวง	จำนวน 87	ครัวเรือน
หมู่ที่ 5	บ้านเหล่าโง้ง	จำนวน 147	ครัวเรือน
หมู่ที่ 6	บ้านนาดี	จำนวน 113	ครัวเรือน
หมู่ที่ 8	บ้านโคกลำม	จำนวน 172	ครัวเรือน
หมู่ที่ 9	บ้านซำแฮค	จำนวน 139	ครัวเรือน
หมู่ที่ 10	บ้านหนองคู	จำนวน 79	ครัวเรือน
หมู่ที่ 11	บ้านโคกลำม	จำนวน 167	ครัวเรือน
หมู่ที่ 12	บ้านโคกกลาง	จำนวน 144	ครัวเรือน
หมู่ที่ 13	บ้านนาดี	จำนวน 129	ครัวเรือน
หมู่ที่ 15	บ้านซำแฮค	จำนวน 154	ครัวเรือน
หมู่ที่ 16	บ้านหนองแวง	จำนวน 144	ครัวเรือน
หมู่ที่ 17	บ้านหนองแวง	จำนวน 100	ครัวเรือน

ท้องถื่นอื่นในเขตตำบล จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลบรบือ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตตำบลบรบือ จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1, 7 และ 14

1.4 ประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ มีประชากรทั้งสิ้น 5,799 คน แยกเป็น ชาย 2,774 คน หญิง 3,025 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 78 คนต่อตารางกิโลเมตร

1.5 สภาพทางเศรษฐกิจ

1.5.1 อาชีพ

ประชากรมีอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญคือ ข้าวนาปี มันสำปะหลัง อ้อย แดงโม มันแกวเภา และอาชีพการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่พันธุ์พื้นเมือง เป็นต้น

1.5.2 หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

- 1) ปิมน้ำมันขนาดเล็ก (ไม่เกิน 2 หัวจ่าย) 5 แห่ง
- 2) โรงงานอุตสาหกรรม 1 แห่ง
- 3) โรงสีข้าวครอบครัว (ไม่เกิน 2 ลูกหิน) 28 แห่ง
- 4) โรงแรม 2 แห่ง

1.6 สภาพทางสังคม

- 1.6.1 โรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง
- 1.6.2 โรงเรียนมัธยมศึกษา(ขยายโอกาส) 1 แห่ง
- 1.6.3 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 3 แห่ง
- 1.6.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง
- 1.6.5 โรงเรียนอนุบาล 1 แห่ง
- 1.6.6 ศูนย์การศึกษาชุมชน (การศึกษานอกโรงเรียน) 1 แห่ง

1.7 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- 1.7.1 วัด 7 แห่ง
- 1.7.2 สำนักสงฆ์ 3 แห่ง

1.8 สาธารณสุข

- 1.8.1 สถานีอนามัยประจำตำบล - แห่ง
- 1.8.2 อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

1.9 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- 1.9.1 ตำบลบรบือ อยู่ในเขตบริการของสถานีตำรวจภูธรบรบือ

2. ศักยภาพการพัฒนา

2.1 การคมนาคม

2.1.1 ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 23 ผ่านที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ มีความยาวในพื้นที่ทั้งหมด 13 กิโลเมตร

2.1.2 ทางหลวงชนบทสายบ้านชำแฮด ม. 9 ตำบลบรบือ – บ้านแก่งน้อย
อำเภอโกสุมพิสัย มีความยาวสุดเขต ตำบลบรบือ 15 กิโลเมตร

2.1.3 ถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนดิน ถนนลาดยาง และถนนลูกรัง

2.2 การโทรคมนาคม

2.2.1 โทรศัพท์สาธารณะ 9 แห่ง

2.3 การไฟฟ้า

2.3.1 ไฟฟ้ามีใช้ครบทั้งตำบล 14 หมู่บ้าน

2.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

2.4.1 ลำน้ำ ลำห้วย 1 สาย

2.4.2 บึงหนอง 12 แห่ง

2.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

2.5.1 ฝาย 9 แห่ง

2.5.2 บ่อน้ำตื้น 29 แห่ง

2.5.3 บ่อโยก(ที่ใช้การจริง) 19 แห่ง

2.5.4 ระบบประปาหมู่บ้าน 13 แห่ง

2.6 ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

องค์การบริหารส่วนตำบลบรบือ มีทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่สาธารณะ
จำนวน 5 แปลง ที่คงสภาพเป็นป่าชุมชน เนื้อที่ประมาณ 200 ไร่

2.7 มวลชนจัดตั้ง

2.7.1 ลูกเสือชาวบ้าน 3 รุ่น 450 คน

2.7.2 กลุ่มสตรีแม่บ้าน 13 กลุ่ม 260 คน

2.7.3 สมัชชาต่อต้านยาเสพติด 1 รุ่น 25 คน

2.7.4 อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน 13 กลุ่ม 130 คน

2.8 จำนวนบุคลากร (พนักงานส่วนตำบลและลูกจ้าง) รวม 45 คน

2.8.1 สำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 21 คน

2.8.2 ส่วนการคลัง จำนวน 7 คน

2.8.3 ส่วนโยธา จำนวน 5 คน

2.8.4 ส่วนการศึกษา จำนวน 12 คน

2.9 ระดับการศึกษาของบุคลากร (พนักงานส่วนตำบลรวมลูกจ้าง) จำนวน 45 คน

2.9.1 ประถม/มัธยมศึกษา/อาชีวศึกษา/อนุปริญญา จำนวน 18 คน

2.9.2 ปริญญาตรี จำนวน 24 คน

2.9.3 ปริญญาโท จำนวน 3 คน

2.10 รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

ประจำปีงบประมาณ 2552 รวม 20,150,260.27 บาท แยกเป็น

2.10.1 หมวดภาษีอากร 167,053.72 บาท

2.10.2 หมวดค่าธรรมเนียมค่าปรับค่าใบอนุญาต 75,823.53 บาท

2.10.3 หมวดรายได้จากทรัพย์สิน 110,818.00 บาท

2.10.4 หมวดรายได้เบ็ดเตล็ด 75,500.00 บาท

2.10.5 ภาษีจัดสรร 10,500,789.08 บาท

2.10.6 เงินอุดหนุนทั่วไป 9,220,275.94 บาท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : 90 - 91) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ไม่แตกต่างกัน สำหรับข้อเสนอแนะ พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนมากมีความพยายามจะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2541 แต่มีบางองค์การบริหารส่วนตำบล ยังปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามระเบียบที่กำหนด โดยเฉพาะในเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การพัฒนา และการนำเสนอร่างแผนพัฒนา ทั้งนี้อาจมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่มี ความเข้าใจในระเบียบเท่าที่ควร สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่าอยู่ในระดับที่ต่ำ

เรณู กุปตัชเชีเยร และคณะ (2545 : 85) ทำศึกษาเรื่องความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา พบว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ด้านการกำหนดแผนการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามตรวจสอบ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการบริหารงานในองค์การบริหารส่วนตำบลในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่แตกต่างกัน

ชัยยศ ทะไกรราช (2547 : 62) ได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนหมู่บ้านในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะแนวทางการพัฒนาแนวใหม่ที่เปลี่ยนแปลงฐานะของประชาชนให้เป็นผู้กำหนดการพัฒนาของตนเองและถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วย

ให้การพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศสอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวีวัฒน์(2543 : 34) กล่าวว่า หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาเข้าไปมีส่วนร่วมใน โครงการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นดำเนินโครงการ ประเมินโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ทั้งเรื่องที่ทำและเรื่องการทำงานร่วมกัน ซึ่งหาก สมประสงค์แล้วก็จะทำให้คนเกิดการพัฒนาได้ แต่ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งดำรงชีวิตอย่าง เรียบง่าย และมีลักษณะประนีประนอมชอบคล้อยตามวิสัยทัศน์ขององค์การบริหารส่วน ตำบลและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ทำให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับ ปานกลาง

ทิพย์ภาเวชช์ ฌ เชียงใหม่ (2547 : 80 – 81) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาคม ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล สันพระเนตร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ทักษะและแนวคิดของสมาชิก ประชาคมภาคประชาชนส่วนใหญ่ได้แสดงทักษะและความคิดต่อบทบาทหน้าที่ของ ประชาคมในการดำเนินงานร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลว่าเป็นการดำเนินงานที่สะท้อน ถึงความต้องการของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนตรงตามความจริง ตามที่ ชุมชนต้องการ เนื่องจากองค์กรประชาคมเป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ใน ชุมชน ที่พร้อมจะรับฟังความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย ทักษะและแนวคิดจากการสัมภาษณ์สมาชิกประชาคม โดย ตำแหน่ง คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ต่อบทบาทประชาคมในการดำเนินงานร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบล สรุปได้ว่า เห็นด้วยกับการดำเนินงานในรูปแบบของการมีส่วน ร่วมของประชาชนโดยกระบวนการประชาคม เนื่องจากการดำเนินการดังกล่าวเป็นการ สะท้อนถึงความต้องการของประชาชน และสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ตรงตามความ ต้องการของชุมชนดีกว่ารูปแบบเดิม ซึ่งปกครองในรูปแบบของภาคราชการ เพราะ ประชาชนในชุมชนต้องรับทราบถึงปัญหาในระดับรากหญ้าได้ดีกว่าส่วนราชการ อย่างไรก็ตามส่วนราชการต่างก็มีดีเหมือนกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบทภายในสถานการณ์ ที่แตกต่างกันไป

วราพร สือสกุล (2547 : 46 - 48) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการเตรียมจัดทำแผน ด้านการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ด้านการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และด้านการกำหนดจุดหมายและแนวทางการพัฒนาระยะยาว ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลบางคล้า อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน

พันทิพา พันธุ์สุรินทร์ (2548 : 82 - 84) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขุ่นใหญ่ อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองขุ่นใหญ่ อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเตรียมการจัดทำแผน ด้านการกำหนดปัญหาและแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน ด้านการกำหนดและการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในระดับตำบล ด้านการกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และด้านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล หนองขุ่นใหญ่ อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ ผ่านมา เนื่องจากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนทุกกลุ่มทั้ง 5 ชั่นตอน ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล และขาดวิสัยทัศน์ในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

วาสนา ถิ่นขาม (2548 : 62 - 64) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล ในเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายช้อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านรวบรวมปัญหา/ความต้องการ ด้านเข้าร่วมปฏิบัติการ ด้านขั้นวิเคราะห์ข้อมูล /สาเหตุปัญหา ด้านขั้นติดตามการดำเนินโครงการ/

กิจกรรม ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบ พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนา ตำบล : ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลเก่าขาม อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จิราวัลย์ วรวงศ์ (2550 : 53-55) ได้ศึกษาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเห็นว่าเทศบาลตำบลเมืองสรวง มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนากร เรืองฤทธิ์ (2550 : 63) ได้ศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลชากบก อำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลชากบก อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตตำบลชากบก พบว่า การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะประชาชนต้องการได้รับการตอบสนองความต้องการซึ่งอาจสอดคล้องกับปัญหาหรืออาจไม่สอดคล้องกับปัญหาแต่ประชาชนต้องการพัฒนาในเรื่องที่ตนสนใจ

มัลลิกา เจริญเกิด (2550 : 38) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาดำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย พบว่า การร่วมคิดส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และมีกิจกรรมเข้าร่วมประชุมประชาชนเพื่อค้นหาปัญหาความต้องการของหมู่บ้านอยู่ในระดับมาก การร่วมวางแผนมีกิจกรรมที่ร่วมปานกลางคือการร่วมวางแผนและตรวจสอบ โครงการก่อสร้างของ อบต.ว่าโครงการที่บรรจุในแผนพัฒนา อบต.หรือไม่ ส่วนกิจกรรมร่วมเป็นกิจกรรมการเปิดของสอบราคาจัดซื้อจัดจ้างใน โครงการที่ อบต. ดำเนินการและร่วมเป็นกรรมการตรวจรับ

งานจ้างตามโครงการอยู่ในระดับน้อย การร่วมประเมินผลพบว่ามีการมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง

วินัย แซ่มซ้อย (2550 : 52) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลทะเลบก อำเภอดอนเจดีย์ สุวรรณบุรี พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนพัฒนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากแผนพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการมีความรู้ความเข้าใจต่อโครงการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ด้านการติดต่อสื่อสารการรับรู้ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยภาพรวม ระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานการศึกษา

ศุภชัย ศุภศิริ (2550 : 46) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี 2548 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่ ทั้งในขั้นตอนของการร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหา กำหนดดำเนินการวางแผนจัดทำแผนพัฒนาตำบล การร่วมจัดทำแผนพัฒนา การได้รับรู้ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงาน โครงการพัฒนา การร่วมปฏิบัติติดตามและประเมินผล การจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการมีส่วนร่วมการได้รับรู้ตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแผนงาน โครงการพัฒนาแต่หากมองใน 5 ประเด็น ที่ทำการศึกษา จะเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีการร่วมปฏิบัติตามและประเมินผลการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับน้อย สาเหตุของการไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี 2548 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองแห่ พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่มาจาก ผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เข้าร่วมประชุม ไม่ได้เป็นคณะกรรมการดำเนินการและประเมินแผน และไม่เคยเห็นกฎระเบียบราชการที่ใช้อยู่

เอื้อมอริย์ เงินใส (2551 : 71) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (การดำเนินการ) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการพยามประเมิณผลในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของ อบต. มากที่สุด คือ การเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน รองลงมา คือ การเข้าร่วมประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ อื่นๆ โดยประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมโดยสมัครใจมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับการแต่งตั้งและการชักชวนจากผู้อื่น เหตุผลของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น พบว่า หากเข้าร่วมจัดทำแผนพัฒนาแล้วจะทำให้การบริหารงานของ อบต. มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สนองตอบความต้องการและแก้ไขปัญหาได้ จะเป็นโอกาสได้ร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้รับประโยชน์ เช่น ด้านสาธารณสุข การศึกษา สาธารณสุข ฯลฯ ตระหนักว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่และการแสดงสิทธิ อีกทั้งทำให้ได้รับทราบและควบคุมการทำงานของ อบต. ด้วย